

Поезії поза збірками

Автор:

Леся Українка

Поезії поза збірками

Леся Українка

Леся Українка

ПОЗА ЗБІРКАМИ

Любка

Була в мамі доня, Любка чорнобрива,

Розумная, гарна та нетерпелива.

Було, часом мама в місто виїжджає, —

Там-то вже пильненько доня виглядає!

От піросла Любка, віддали в науку.

Не зле було вчитись, — одну мала муку:

Хотіла дізнатись, життя яке буде,

Як в світі широкім живуть ті люди...

Скінчила науку, вже весілля мали

Справлять — аж коханця у військо забрали.

Любка дожидала, потім захворіла,

Розважила Любку ранняя могила.

1885

* * *

Я блукав колись по ріднім краю

Раю.

І шукав на сім земнім падолі

Долі.

Приблудився під стріхату

Хату.

Там дівчину стрів я винозірку

Зірку.

Промінь ясний ті дівочі

Очі.

Подала мені пом'яту

М'яту.

І на тій моїй пригоді

Годі.

1885

* * *

Чого то часами, як сяду за діло
Або як вже працю кінчаю я сміло,
Не раз се на мене, мов хмара яка,
Спадає сумная задума тяжка?

Така то задума спиня мою руку,
Що людськую бачу кругом себе муку,
Недолю та сльози — і думка зрина:
Нащо тут здалася ся праця дрібна?..

Недолі й дотепніші люди не вбили,
Що ж з нею подіють слабі мої сили?
І кидаю пращо, бере мене жаль —
Та друга вже думка розважить печаль:

Все ж, може, ся пісня якую людину
Розважить успіє хоч би на хвилину,
І щиро промовленим словом моім
Збуджу огонь я у серці чиім.

А може, й пожиток який з того буде,
І з праці моеї скористають люде...
І знов мені зваги в душі прибуло,
І знов я за діло, підвівши чоло!

Жалібний марш

Вмер батько наш!

Та й покинув нас!

Ох, і смутний настав час!

Сиротою наша мати зосталась!

Звідки ж тебе виглядати?

Чи по степах, чи по лугах шукати?

Чи сокола послати?

Батечку ж наш!

Та вернись до нас!

Та порадь же ти, батьку, нас,

Як без тебе в світі жити Україні

При лихій годині?

Вирядили ми свого батенька в далеку дорогу,

А за його Україна-ненька помолиться богу.

Наш Кобзар в могилі буде тихо спочивати,

Ми ж по йому будем плакати-ридати!

Гей! браття милі!

Батько наш в могилі,

Та на Україні

Слава його не загине!

Бо zostались вічні
Думки ті величні,
Думки його праві
На сторожі його слави!

Слава його, браття,
Наче те багаття,
Сіятиме ясне,
Повік не загасне.

Пісня не вмирає,
На весь мир лунає,
Щиро та правдиво,
Ворогам на диво!

Вмер батько наш!
Та й покинув нас!
Ох і смутний настав час,
Мов на небі місяць ясний згас!

В небі один місяць ясенький,
В світі один батенько рідненький,
Наш голубонько сивенький.

Жалю ж наш! Туга нас дійма —

Кобзаря нема!

То ж по йому плаче-тужить

Україна-ненька

Жалібненко!

1888

* * *

Шлю до тебе малий сей листочок,
Може, ним я тобі пригадаю,
Сею тріскою з нашого гаю,
Наш далекий волинський куточок.

Озовися, мій друже, до мене,
Твого слова не чула я з літа,
Бо я прагну від тебе привіта,
Як дощу деревце те зелене.

Єсть у мене ще просьба і друга;
Сюю просьбу я шлю твоїй музі, —
Хай вона, як зозуленька в лузі,
Звеселить твого смутного друга.

Так, я смутна тепер, моя люба,
Засмутила мене моя доля,
Вона мріям найкращим неволя,
Вона всім моїм замірам згуба.

Мої мрії найкращії в'януть,

Мов розквітлії восени квіти,
Що розквітли, щоб зараз змарніти,
Щоб на сонечко раз тільки глянуть.

Та чи є нерозважна туга?
Се питання я шлю твоїй музі, —
Хай вона, як зозуленька в лузі,
Звеселить твого смутного друга.

1890

* * *

Дивлюся я на смерть натури, і благаання
Я посилаю доленьці своїй,
Щоб і мені дала кінець такий,
Щоб я була спокійна в час конання.

Ніхто щоб не почув тоді мого ридання.
Та й по мені не мають сльози лить, —
Сама в собі я буду жаль носити.
О доленько моя, сповни мое бажання!

І так наш світ повитий горем та журбою,
Нехай ніхто не плаче по мені,
Нехай не засмучу нікого я собою.

Нехай побачу я в смутні для мене дні

Утіху щирую та усміхи ясні.

Темноти й смутку досить і в труні!

1890

* * *

За правду, браття,єднаймо щиро,

Єдиний маєм правий шлях,

Єдину, браття, всі маєм віру,

Єдине серце у грудях.

Нема в нас, браття, ні зради лихої,

Ні кривди ми не боїмось,

Знамена держімо правди святої,

На зраду ми не піддаємось.

До нас ходіте усі, хто за правду

Не жалує життя оддати,

Ми приймемо того, мов брата рідного,

Хто правду любить, той наш брат.

Вишеньки

Поблискують черешеньки

В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

Дівчаточко й хлоп'яточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученята
Та мало не плачуть:

Раді б вишню з'їсти,
Та високо лізти,
Ой раді б зірвати,
Та годі дістати!

«Ой вишеньки-черешеньки,
Червоніі, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі!»

«Ой того ми так високо
Виросли на гіллі, —
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?»

1891

Питання

Що ти говориш, любко моя мила?
Се наче грім з ясного неба впав!
Чи я тебе не щиро покохав?
Ні! Певне, ти мене ніколи не любила!

Журливо ти хитаеш головою
І кажеш: «В нас дороги розійшлись».
О ні, я вірю — зійдуться колись,
З'єднаємось навіки ми з тобою.

Я поборю найтяжчі перешкоди,
Я маю силу, я мов дуб міцний,
Я дам тобі притулок затишний,
Обороню від лютої негоди.

Мовчиш, мій друже ясний, і зітхаеш...
Твоя душа за мною не жалкує,
А тільки серце вражене сумує,
І жаль тобі, що ти мене кохаєш.

1891

Відповідь

Не жаль мені, що я тебе кохаю,
Та в нас дороги різно розійшлись.

Ні, не кажи, що зійдуться колись!

Не зійдуться, мій друже, я те знаю.

Мое кохання — то для тебе згуба:

Ти наче дуб високий та міцний,

Я ж наче плющ похилий та смутний, —

Плюща обійми гублять силу дуба.

Та без притулку плющ зелений в'яне,

Я не зав'яну, я знайду руїни,

Я одягну обдерті, вбогі стіни,

Зелений плющ оздобою ім стане.

В країну смутку вітерець прилине

І принесе мені луну розмови

Від мого дуба любого з діброви, —

І спогад любих літ повік не згине.

1891

На мотив з Міцкевича

...I znowu sobie zadaje pytanie:

Czy to jest przyjazn, czy to jest kochanie?

Mickiewicz

Я не кохаю тебе і не прагну дружиною стати.

Твої поцілунки, обійми і в мріях не сняться мені,

В мислях ніколи коханим тебе не одважусь назвати;

Я часто питаю себе: чи кохаю? — Одказую: ні!

Тільки ж як сяду край тебе, серденько мов птиця заб'ється,

Дивлюся на тебе й не можу одвести очей,

І хоч з тобою розстанусь, то в думці моїй застається

Наче жива твоя постать і кожне слово з речей.

Часто я в думці з тобою великі розмови проваджу,

І світять, як мрія, мені твої очі, ті зорі сумні...

Ох, я не знаю, мій друже, сама я не зважу, —

Коли б ти спитав: «Чи кохаеш?» — чи я б тобі мовила: ні?..

1893

* * *

Коли вже зачепили сі питання

Про бога й про посмертне проживання,

То й я вам думку висловлю свою,

Куди не так, як німець ваш, поважно,

Але, я думаю, не менш одважно.

Не буду я тепера говорить

Про Зевса, Одіна, про Браму і Єгову, —

Вони вже вмерли, їх не оживить, —
Тепер уже пора змінити мову,
Тепер сказати треба: бог деїстів,
Бог скептиків і бог детерміністів.
Що скаже бог деїстів мому серцю?
Я юшки не люблю без солі і без перцю.
Імення бога скептиків: «Не знаю»,
Щось я такого й богом не вважаю.
В детерміністів світ наладжений так стало,
Що там для бога місця вже не стало.
Всі три боги не влад, створить нового трудно,
Та й віршувать на сюю тему нудно.
До того ж на землі у нас так мало волі,
І без богів начальства в нас доволі...
Тепер питання друге. Далєбі,
Повірте слову, мій шановний друже,
Посмертного життя не хочу я собі,
Мені про нього гірше ніж байдуже.
Туманне «там» подобатись не може,
«Загробний світ» спіритський — боронь боже!
Попастися в пекло, може, се й цікаво,
Але воно занадто вже яскраво
Описано у Данта. І, здається,
Я знаю трошки, що то пеклом зветься.

Піти у рай (хто має цю надію!), —
Немає там ні горя, ні зітхання,
Але нема ні дружби, ні кохання, —
Такого раю я не розумію.
Там, крім набожної, нема літератури.
Я ж артистичної, як знаєте, натури,
Поезія виключно релігійна,
Як всяка річ, занадто тенденційна,
Чогось мене не радує зовсім,
Отак, як ці німецькі мудрі вірші
(Мої здадуться вам далеко гірші), —
Здається, можна покінчить на сім.

1894

Пророчий сон патріота

Присвята редакторів «Буковини»

Що за диво, що за нове чудо!..
Перед світом у святу неділю
Вельми дивний сон мені приснився,
Що немов я опинився в Римі,
Там я бачив Колізей і Форум,
Капітолій і Тарпейську скелю,

Звідки давні римляни невдячні

В діл спихали чесних патріотів.

Та те все мене не вдовольнило,

Бо хто бачив Святоюрські вежі,

Староруські Золоті Ворота, —

Що для нього Колізей і Форум,

Капітолій і Тарпейська круча?

Що нам римські цезарі й герої?

Таж прецінь у нас князі бували!

Але далі: Ватікан я бачив

І отця святого в Ватікані.

Але й то, панове, ще не диво.

То ж би навіть і у сні був сором —

Бути в Римі та не бачить папи!

Вище всіх червоних кардиналів

Він сидів у ясних, білих шатах.

На подушці оксамитній долі

Спочивала золота пантофля.

Різних націй вірні католики

На колінах лізли до престолу,

Цілували золоту пантофлю,

Отже, й я поліз услід за ними —

Най же й русин буде так, як люди!

Річ святу поцілувавши тричі
(Один раз тому, що батько в плахті),
Я поглянув на святе обличчя
І зненацька скам'янів від дива —
Хоч у сні ніщо нас не дивує,
Але ж то було всім дивам диво:
Я побачив руськее обличчя,
Римською тіарою вінчане!

Боже мій! та я його так часто
Зустрічав у львівським семінару!
Він пізнав мене і так промовив:
«Повернися у свою країну,
Понеси їй звістку благодатну,
Що віднині кожний вірний русин
З ласки бога станеться безгрішним,
Тільки має всім властям коритись.

«Ність бо власті, еже не от бога».
(Тут я нишком усміхнувсь, панове:
Вже цього він міг би нас не вчити!).

А хто хоче просто йти до раю
І в вінці, як мученик, сіяти,
Той повинен прочитати пильно
Цілий річник «Руського Сіона».
(Тут, не знаю, чи й признатись, браття,

Защеміло трошки в мене серце).

Окрім того, я заповідаю

Вірним всім піти в похід хрестовий

Проти всіх плюгавих, одчайдушних

Сіячів ворожих, бридких впливів,

Їх нам треба нищить без пардону!

Буде вам за сее рай на небі,

На землі ж то поки що ще тайна...»

Тут я крижем впав перед престолом,

Хтів промовить щось, але прокинувсь

І покликнув голосом великим:

«Гей, на бога, милі руські браття,

Хоч би всім нам згинути судилось,

Мусим мати свого кардинала!

А вже сам він дійде до престолу».

Вже ж бо сон мій не зовсім даремний,

Бо казала так моя бабуся

(То ж була сама народна мудрість):

Сон, що сниться у неділю рано,

Зроду-звіку не минає дарма.

1895

На пам'ять 31 іюля 1895 року

Тепер прощай! Хто знає, чи надовго...

Ми, може, хутко будем походжати

По горах київських та по гаях волинських,

А може, поки зійдемося знову,

Води багато утече з річок

І сліз з людських очей. Хто тее знає?

Колись я думала для тебе на прощання

Увити гарне рондо чи сонет

І рифмами уквітчати навколо,

Немов гільце весільне, — та шкода!

Тепер посох садочок мого серця,

Не знаю, чи коли й одмолодіє.

Торік бувало тут, над сим потоком,

Звивала я тобі вінки барвисті,

Тоді ж у мене і квітчасті вірші,

Жартуючи, лилися з-під пера, —

Але тепер нема квіток для мене

Ні в полі, ні в діброві, ні в душі.

Колись я мала той дівочий звичай,

Як покидала край який надовго,

Збирати квітки з наймиліших міст

І брати їх на пам'ятку з собою,

Тепер взяла я грудочку землі,

Колись її положать надо мною...

Сестрице люба, я тобі бажаю

Ясного щастя (коли се не мрія!),

Щоб «радою» і радістю ти стала

Усім, кого ти любиш. Я бажаю,

Щоб сее перше і безмірне горе

Було остатнім у твоім житті.

Коли ж яка смутна година прийде

І сльози самохіть поллються із очей,

Тоді поглянь, кохана, на схід сонця

(В ту сторону, де наша Україна)

І пригадай, що десь є хата й серце,

Тобі одкриті завжди. Може, думка

На схід полине, а печаль на захід.

Для мене, сестро, щастя не бажай

(Ми з ним чогось не можемо ужитись!),

Ти побажай мені одваги й сили більше

Сповняти той великий заповіт,

Що я несу з собою на Україну...

Хай спогад мій між вами буде краще,

Ніж я сама була, — адже здалека

Тумани навіть золотом сіяють, —

Тож «споміняйте добрими словами»!

Для мене спогад про те щастя й горе,
Що всі ми вкупі тут переживали,
Тим буде, чим молитва для набожних.
А вас усіх... ні, годі вже! Прощай!

Божа іскра

Вороги:

Геть їх, поетів! навіщо їх співи?
Хто тепер слухать їх рад?
Нас оглушили вже «тихі мотиви»
«Снів» тих, «фантазій», «балад»!

Чули ми й тую «громадську тугу»,
Все то слова голосні,
Хату нагріти в зимову фугу, —
Навіть на те не судні!

Годі тих співів! і так уже сумно.
Поспіхом спів ваш бринить...
Слова не тямите мовить розумно,
А віршувать — аж горить!

Прихильні:

Ні, не стихайте, солодкі співи,

Всяк з нас їх слухати рад,
Любо колишуть нас тихі мотиви
«Снів» ваших, «мрій» та «балад».

Тільки навіщо той смуток і туга,
Вже ж бо і так ми сумні.
Хай нас колишуть, як пестощі друга,
Ваші лагідні пісні!

Ніч налягла безпросвітним склепінням,
Очі й серця нам тьмарить,
Хай же привітним і тихим промінням
Божая іскра горить.

Поет:

Годі вам, гурт ворогів і прихильних,
Марні слова промовлять.
Краще ідіть научіть божевільних,
Як ім притомними стать.

Бачили ви, як велике багаття
Кида вогонь аж до хмар?
«Божая іскра» — то тяжке прокляття,
Дикий і лютий пожар.

Вогнища того не може людина
Ні запалить, ні вгасить,

В кого ж запала хоч іскра єдина, —

Вік її буде носити!

1895

Slavus — sclavus

Слов'янщина! — який величний гук,

Який широкий і містично темний.

І скільки літ і як багато рук

Для неї будували храм таємний.

Посеред храму п'єдестал звели,

І статую поставили на ньому,

І вид, немов Ізіді, зап'яли

Покровом щільним ідолові свому.

Стоїть таємна статуя давно,

Час тихо упливає рік за роком,

І досі ще нікому не дано

В лице їй глянути одважним оком.

А що ж величній Слов'янщини сини,

Німої матері проречистії діти,

Між людьми чим прославились вони?

Чим похвалитись їм, з чого радіти?

Дивітеся: з них кожний як один,

Що світ би здержав на плечах здорових,

Міцний, як дуб кремезний, слов'янин
Покірно руки склав в кайданах паперових
Та раз у раз поклони низькі б'є
Перед стовпом, короною вінчанним,
Порфірою укритим; стовп той є
По праву спадщини царем названий.
І кожний весь в крові, в сльозах його лице,
Троїстая нагайка тіло крає,
А він, ховаючись, плете сильце
І братові під ноги простирає.
Колись, бувало, сильний чуженин
Слов'ян-рабів виводив на майдани, —
Тепер, куди не глянь, усюди слов'янин
На себе самохіть кладе кайдани,
І кажуть всі: варт віл свого ярма,
Дивіться, як покірно тягне рало!
Ні, ймення слов'янина не дарма
Синонімом раба між людьми стало!

1895

Братові й сестрі на спомин

Мені в сю ніч приснився ясний місяць,
високе небо, вільний винокол.

Блакитне світло сяло і тремтіло,
немов огонь таємний чарівниці,
а над тополею зоря світила,
моя зоря, що скрізь мені сіяла,
поки мене не замкнуто від неї
в камінній клітці в чотирьох стінах.
Мені приснилась, друзі мої рідні,
безсонна ніч одна, що так давно минула,
та не забудеться вона повік.
В той час була для мене скрізь весна,
вона була і в серці, і в природі,
блакитні й білі проліски цвіли,
і я втішалася весняними квітками
так, мовби всі вони росли для мене...
І я тоді жила. Безсонні ночі
минали швидше, ніж у сні коханім,
снувались думи, пролітали мрії,
а спогади з надіями сплітались
в один вінок, були там лаври, квіти...
були й терни, я потім те дізнала,
тоді ж не чула — ніч зачарувала.
Ти знаєш, сестро, як блакитна нічка
бентежить серце, думку порива?
«Не спи, не спи! — говорить ясний місяць, —
бо як заснеш, я промінь наведу,

немов стрілу, і вистрелю в сонне око, —
присняться марища бліді і невиразні,
жах стисне серце і розбудить вмиль.

Не спи, не спи, тебе я очарую,
і наяву побачиш дивний сон».

Чи знаєш, брате, як лагідна зірка
говорить: «Погаси робочу лампу,
покинь книжки, забудь свою роботу,
поглянь на мене і згадай ті зорі,
що десь далеко, там, у парі сяють,
я завжди в них дивлюсь, мов у свічада,
в таку блакитну нічку, як оця».

Мої кохані, я б сказала вам:
не слухайте отих речей підступних,
та знаю, що даремне згине рада,
бо я сама собі її давала
і власна рада марне загубилась.

У тую нічку, що давно минула,
що я тепер побачила у сні,
я довго слухала розмову чарівну
ясного місяця й лагідної зорі,
а серце стукотіло так раптово,
а думи ткали безконечну тканку,
мережану при сяеві блакитнім,
аж поки сяєво зробилося рожевим,

тоді у серці якось обізвалось,
мов жайворонка спів, виблиснуло, мов промінь...

Коли ясне весняне раде сонце
малу кімнату рясно освітило,
то на столі на білому папері
виразно рівні щілочки чорніли...
Про що були мої думки й писання,
не буду вам казати, друзі рідні, —
бо в вас, наперекір сумним очам,
прорветься гама непокірна сміху,
і буде жаль мені на сльози, вам на сміх.

Тож не питайте, що мені іще
примріялось в блакитному сіянні.
Мені в сю ніч приснився місяць ясний,
високе небо, вільний винокол...

05.12.1896

* * *

Не дорікати слово я дала,
І в відповідь на тяжку постанову
Ти дав колючу гілочку тернову,
Без жаху я в вінок її вплела.

Рясніше став колючий мій вінок...

Дарма, я знала се! Тоді ще, як приймала

Від тебе зброю, що сріблом сіяла,

Я в серце прийняла безжалісний клинок.

Тепер мені не жаль ні мук, ні крові,

Готова я приймать і рани, і терни

За марні мрії, за святії сни

Пречистого братерства і любові.

2.02.1897

* * *

Motto: Дурак — красному рад.

«Кров твоя — рубін коштовний,

Кров твоя — зоря світання,

Кров із серця для поета

Надгорода і придбання».

Так поету люди кажуть.

Звик він вірить у дурниці.

І радіє крові з серця,

Наче царській багряниці.

Люди всьому знають ціну.

В них ніщо не гине марне,

А поету, як і дурню,

Що червоне, те і гарне!

02.02.1897

* * *

...Так прожила я цілу довгу зиму.

Зима минула, і весна настала, —

Для мене все однакова пора.

Мій час пливе собі так тихо-тихо,

Як по ставку пливе листок сухий.

Чудне життя... якби часами серце

Живим жалем і болем не проймалось,

Не знала б я, чи справді я живу,

Чи тільки мріється мені життя крізь сон.

Стіни чотири тісно оточили

Мене навколо: се ж увесь мій світ.

Там, за вікном, я чую, світ інакший

Шумить-гуде, веде свою розмову.

І туркіт повозів, і людські голоси,

Дзвінки трамваїв, гомін паровозів

Зливаються в одну тремтячу ноту,

Мов тремоло великої оркестри.

І день і ніч гуде ота музика.
Який шумливий світ там за вікном!
Та я його не бачу. Тільки й видко
Мені з вікна шматок різьби на брамі
Та ще тополю із міського саду,
Крізь неї часом зіронька світила.
Ще видко неба стільки, що в вікні.
Тепер я знаю, що весна надворі,
Бо соловейки здалека щебечуть,
Лунає гомін листя молодого,
І крізь тополю вже зорі не видко.
Раніш я знала, що була зима,
Бо миготіли за вікном сніжинки
Та срібні візерунки на шибках.
Оце мені уся пори признака...
І жаль мені, і думаю я з жалю:
Та чи не так, як от тепер весну,
Я бачила кохання, й молодощі,
І все, чим красен людський вік убогий?
Те все було, та тільки за вікном.

25.04.1897

* * *

Ти, дівчино, життям розбита, грай!
Грай на оцих людьми розбитих струнах,
Ачей же так гармонії осягнеш,
Її ж було в твоїм житті так мало...
О, не вважай, що криком, а не співом,
Акорди перші залунають. Грай!
Адже й твоє життя так починалось.
Де ж потім ти взяла ті ніжні тони,
Що навіть злих людей до тебе привертали?
Ти їх знайшла в своїм розбитім серці,
Невже не знайдеш їх в розбитих струнах?
Грай. Ось оця струна зовсім порвалась,
Ти не торкай її, ся так ослабла,
Мов тятива в дитячій самострілі,
Торкнись її злегенька, ледве-ледве,
Вона озветься тихо, мов луна
Себе самої. Як рука натрапить
На ту струну, що ствердла від мовчання,
Шарпни струну безжалісно, потужно
І брязни в неї, наче на пожежу.

1897

Прокляття Рахілі (Апокриф)

«Чутно крик в Рамі, великий плач і скарга,

Рахіль плаче по дітях своїх

і не може потішитись, бо їх немає».

(Єв. Матв. 2, 18)

З'явилося нове світло в світі,

У Віфлеємі, в тихому селі,

І засвітилася у темному блакиті

Нова зоря, щоб і старі, й малі

Дорогу знали до свого месії,

Малого сива вбогої Марії.

Пішли усі поклон йому віддати —

Волхви, царі і вбогі пастухи,

Втішалася обрана богом мати,

Сповнялась материнської пихи,

Святої гордості, що кожна мати має,

Як на руках своє дитя тримає,

Бо кожній матері дитя її месія,

Давно сподівана і справджена надія.

О матері! щасливі тричі ви,

Коли про вашу любую дитину

Не дбають ні царі, ні мудрії волхви,

Коли нова зоря очей не вабить сину,

Тоді не треба кидати господи

І йти на безвість у далекий край,
Щоб рятувать від лютої пригоди
Свою дитину, свій єдиний рай,
Так, як Марія сина рятувала,
Свій скарб єдиний, скарб той світовий,
Що сила темная на страту роковала,
Бажаючи вгасить вогонь новий.
Вночі зібралася мала родина
І подалась в пустиню крадькома,
В пустиню їх зоря провадила сама,
Оберігала їх сторожа янголина,
Безлюдні шляхи пісковаті білили,
По них вигнанці йшли замислені, самі,
Як мрії, крила янголів летіли,
А винокол був схований у тьмі...
Шука месію Ірод в Палестині,
І ллється кров, як навесні вода,
Так падає дитина по дитині,
Як з дерева роса тремтячая спада.
Скрізь голосіння, плач і крик великий,
Риданням Іудея поїнялась,
В Шеолі темному озвався гомін дикий,
І давня Рахіль із гроба підвелась,
По дітях страчених вона ридає,
Марою білою до трупів припадає,

Прокляття, скарги, мов пожежі дим,
Знялись до неба. Вчув їх Елогім
І посланця свого послав він до Рахілі.
Із неба злинув Серафим зорею,
Наметом засіяли крила білі,
Як, потішаючи, схилився він над нею.

Серафим:

Вгамуйся, бідна мати, не ридай!
Нехай тобі сіяє так надія,
Як та зоря нова. Рахіль, вгадай:
«З Єгипту має вам прийти месія».
Радій, Рахіль, Ізраїль оживе,
Месія дасть йому життя нове!

Рахіль:

Радіти, кажеш ти? мені радіти?
О Серафим! у вас на небесах
Не плачуть матері і не вмирають діти,
Вам невідомий смерті страх.
Месія! що йому до нашої недолі?
Він пан землі, безсмертний божий син.
Мої сини в понурому Шеолі,
Не вернеться вже звідти ні один.
Ніхто їх звідти визволить не може, —

Важкий, холодний сон наліг на груди ім.

Ягве, страшний Ягве! Таємний Елогім!

Адонаї-Шаддаї, грізний боже!

До тебе я за помстою вдаюсь,

Тобі я, тіль образена, молюсь!

Ніхто не може літери змінити

Твоїх міцних одвічних установ,

Чотирнадцять колін заледве може змити

Пролитую безвинно людську кров, —

Дивись, тепер її пролито ціле море

Для того, щоб живим зоставсь один!

За кров дітей моїх, за материне горе

Нехай заплатить сей, Марії син!

Бо коли ні, то в день страшного суду

На Йосафатовій долині стану я

І перед зборищем мерців волати буду:

Себе суди, неправий судія!..

Поблід від жалю ясний Серафим

І тихо знявся мовчазний угору,

Закривши вид крилом сіяючим своїм.

Рахіль стояла посеред простору,

Неначе стовп могильний... Чорна мла

Тремтіла й никла під зорею Сходу,

Що ясне й тихе проміння лила,

Немов живущу і цілющу воду.

На зірку глянула з ненавистю Рахіль,

Блідії руки здійняла з грізьбою:

«Гори, проклята зірко! на сто миль

Марії й синові освічуй путь собою.

Маріє, радуйся! твій син, твоя любов,

Живий, у захисті, та прийде та година,

Даремне згине так твоя дитина,

Як сі мої нащадки. Кров за кров!»

1898

* * *

Як я люблю оці години праці,

Коли усе навколо затиха

Під владою чаруючої ночі,

А тільки я одна неподоланна

Врочистую одправу починаю

Перед моім незримим олтарем.

Летять хвилини — я не прислухаюсь.

Ось північ вдарила — найкращий праці час, —

Так дзвінко вдарила, що стрепенулась тиша

І швидше у руках забігало перо.

Години йдуть — куди вони спішаться?

Мені осіння ніч короткою здається,
Безсоння довге не страшне мені,
Воно мені не грозить, як бувало,
Непевною і чорною рукою,
А вабить лагідно, як мрія молода.
І любо так, і серце щастям б'ється,
Думки цвітуть, мов золоті квітки.
І хтось немов схиляється до мене,
І промовляє чарівні слова,
І полум'ям займається від слів тих,
І блискавицею освічує думки.
Передсвітом чорніє ніч надворі,
І час гасити світло, щоб його
Не засоромив день своїм сіянням,
Погасне світло; та палають очі,
Аж поки досвітки в вікно тихенько
Заглянуть сивими очима і всі речі
Почнуть із темряви помалу виступати,
Тоді мене перемагає сон.
А ранком бачу я в своїм свічаді
Бліде обличчя і блискучі очі,
А в думці, мов тривога, промайнуть
В дитячих літах чутії легенди
Про перелесника. Розказує, бувало,
Стара бабуся нам, маленьким дітям:

«Була собі колись дівчина необачна...»

Про необачну дівчину, що довго

За кужелем сиділа проти свята,

І не молилася, й на дзвони не вважала,

І спати не лягала, от за те

До неї уночі з'являвся перелесник,

Не дьяволом з'являвся, не марою,

Спадав летючою зорею в хату,

А в хаті гарним парубком ставав,

Облесливим — речами і очами.

Він їй приносив дорогі дарунки,

Стрічки коштовні й золоті квітки.

Він дівчину квітчав, і молодою

Своею називав, і коси розплітав їй,

Речами любими затроював їй серце

І поцілунками виймав із неї душу.

На ранок, як співали треті півні,

Зникав той перелесник, а дівчина

Уквітчана, убрана засипала

Камінним сном. А потім цілий день

Бліда ходила, мов яка сновида,

І тільки ждала, щоб настала ніч,

Щоб з перелесником стояти на розмові,

А тим розмовам був лихий кінець...

«А хто ж був перелесник той, бабусю?» —

Питала я в старі, та вона
Хрестилась тільки завжди і казала:
«Та не при хаті й не при малих дітях,
Не при святому хлібові казати.
Не згадуй проти ночі, бо присниться!»
Так, я тебе послухала, бабусю,
Не згадую ніколи проти ночі
Про перелесника, мое свічадо тільки
Нагадує мені про нього вдень.

19.10.1899

Impromptu

Когда цветет никотиана
И точно светит из тумана,
Как будто падшая звезда,
Вся бледная от тайной страсти,
Все вокруг становится тогда
Покорно непонятной власти.
И если вы тогда вдвоем
И возле вас сияют очи, —
Горя таинственным огнем,
Как отраженье звездной ночи,
И голос милый вам звучит,

Как будто в тишине журчит
Струя волшебного фонтана,
Бегите прочь от этих чар,
Они зажгут в душе пожар,
Когда цветет никотиана.

Когда цветет никотиана,
Все, все тогда полно обмана,
Опасна ночи тишина,
Как то затишье роковое,
Когда коварная волна
Хранит молчанье гробовое.

Вот-вот нахлынет звуков рой
И встрепенется мысль, как птица,
И вспыхнет в темноте порой
Воспоминания зарница,
Как будто неизвестный друг
Страницы развернет вам вдруг
Давно забытого романа, —
О, если дорог вам покой,
Не прикасайтесь к ним рукой,
Когда цветет никотиана.

* * *

Дивилась я на тебе і в ту мить
нестямилась, як руки самохіть
для тебе почали вінок сплітати, —
була твоя краса, як ті гранати...

1899

* * *

Часто кажуть: «ясні зорі,
То найкраще в цілім світі».
Чи гадає хто при тому,
Що за світом є ще кращі?
Уночі у сонних мріях
Летимо ми геть од світу,
Хто летить в безодню чорну,
Хто в сріблясті емпіреї,
Хто хаос непевний бачить,
Хто з зірками водить коло,
А як тільки сонце гляне,
І хаос, і зорі зникнуть.
І хаос, і зорі зникнуть,
Стане рівно, ясно, біло,

Мов у зшиточку чистенькім
Школяра, що добре вчиться.
Але єсть на світі люди
Необачні, безпорадні,
Що й при світлі сонця бачать
І хаос, і ясні зорі,
Кращі зорі, ніж небесні,
І хаос, темніший пекла.
Люди ті не знають світла,
Як там рівно, ясно, біло.
В тих людей життя буває,
Мов порізнені листочки,
Де написані поеми
Божевільного поета.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/ukra-nka_lesya/poez-poza-zb-rkami

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)